

De aankondiging van de bijeenkomst van de Amsterdamse Spinozakring op donderdagavond 16 mei in de Openbare Bibliotheek van Amsterdam vermeldde: *Een discussie rondom Ian Buruma's nieuwe biografie 'Spinoza: Freedom's Messiah', over de relevantie van Spinoza's ideeën voor onze tijd.*

Ian Buruma, trad in discussie met Steven Nadler (hoogleraar aan de University of Wisconsin in Early Modern Philosophy, Moral Philosophy, Jewish Philosophy, en schrijver van vele boeken over Spinoza), Irene Zwiép (hoogleraar Hebreeuws en Joodse Studies aan de Universiteit van Amsterdam) en Ronit Palache (journalist en schrijfster van *Ontroerende Onzin, de joodse identiteit in het Nederland van nu*) onder leiding van Gary Schwartz (gerenommeerd kunsthistoricus en Rembrandt deskundige).

*Het panel. Vlnr Gary Schwartz, Ronit Palache, Irene Zwiép, Steven Nadler, Ian Buruma.
(foto Jan Mendrik)*

Het volgende verslag is van Peter Eijgenhuijsen

Er was een levendige discussie tussen de leden van het panel en hieronder heb ik enkele van de uitspraken vastgelegd die uit de discussie naar voren kwamen. Het was niet mogelijk om de hele discussie vast te leggen.

Was de Ethica het eerste zelfhulpboek? Was Spinoza een goeroe? Misschien niet zo'n vreemde gedachte, want hij wilde mensen gelukkiger maken.

Een appel valt uit een boom. Hij moest vallen. Er is geen groter plan. Geen samenzwering. Er is niets bovennatuurlijks aan. Spinoza kijkt niet met ontzag naar de natuur, maar met een wetenschappelijke blik.

Spinoza was slechts een ketter vanuit het standpunt van de gelovigen. Voor anderen had hij slechts een andere blik op God.

Spinoza demystificeert, onttovert het universum. Van sacraal tot seculier.

Spinoza was een groot projectiescherm. Iedereen eiste hem op, kon op hem projecteren wat ze wilden. Was hij een atheïst? Alleen voor degenen die zich God als een persoonlijke vader voorstelt. Was hij een Joodse filosoof? Niet volgens het panel. Een Joods genie? Evenmin. Hij stichtte geen officiële school, maar hij had wel volgelingen (en die heeft hij nog steeds).

Heinrich Heine vergeleek Spinoza met Jezus Christus. De intellectuele liefde voor God wordt door sommigen gezien als een late bekering van Spinoza tot religie. De leden van het panel waren het echter niet eens met dit standpunt. Spinoza's woordenschat was beperkt. Hij gebruikte religieuze taal. Hij was geen vrij mens in de zin dat hij bestaande taal moest gebruiken.

Intuïtie is in één moment begrijpen. Dit in tegenspraak met deductie, waarbij je stap voor stap begrijpt.

Religies moeten zich richten op rechtvaardigheid en naastenliefde. Zij moeten mensen leren zich fatsoenlijk te gedragen.

Wat zou Spinoza hebben gedacht over de demonstraties/rellen aan de Universiteit van Amsterdam met betrekking tot de Palestijnen in Gaza? Spinoza was geen actieve rebel. Toen niet en nu niet. Hij was een man van verstand en zou er thuis waarschijnlijk goed over hebben nagedacht. Een lid van het panel zei dat incidenten zoals die bij de UvA aanleidingen zijn om je gedachten te ontwikkelen.

Spinoza zette zich in voor tolerantie. Moet je tolerant zijn voor intolerantie? Niet volgens Spinoza.

Spinoza streed tegen dogma's. Tegenwoordig zijn er nieuwe dogma's ontstaan, bijvoorbeeld in de vorm van complottheorieën. Een van de redenen waarom Spinoza nog steeds relevant is.

Hebben beroemde Joden als Marx, Freud, Heine, Einstein en Spinoza iets gemeen? Ze woonden allemaal in een land dat niet van hen was. Ze behoorden bijvoorbeeld niet tot de Germaanse stam, maar ook niet tot de Joodse stam. Ze leefden in een leegte. Dat kan van invloed zijn geweest op hun ontwikkeling. Iemand zei dat Joden een rol hadden in Europa, vanwege hun onafhankelijkheid. Een aparte staat stak maakte daar een einde aan.

Spinoza had gemengde gevoelens over democratie. Hij was bang voor de menigte. De beste regeringsvorm hield waarschijnlijk het midden tussen aristocratie en democratie. Door een representatieve democratie werd de invloed van de menigte gecontroleerd. Democratie zoals besproken door Spinoza was een zeer beperkte vorm van democratie. Vrouwen hadden geen stemrecht, evenmin als afhankelijke burgers.

Er is geen vrije wil volgens Spinoza. Vrijheid is niet reageren op wat er gebeurt, maar handelen van binnenuit.

Er is geen geheime boodschap in Spinoza's werken. Hij schreef precies wat hij wilde schrijven. De duidelijke boodschap van zijn werken is op zichzelf al spectaculair.

Spinoza wordt gezien als een goede zaak. Hoe kun je zien dat hij vandaag de dag nog steeds heel betekenisvol is? Een lid van het panel vertelde dat er in New York een bakkerij is die Spinoza Bagels verkoopt. Een duidelijk bewijs van zijn relevantie nu. Er zijn geen Descartes bagels of Hume bagels, maar wel Spinoza bagels. Spinoza is nog steeds overal.